

# 8 FAVORIETEN

KATINKA MARAČ

De Praagse Quadriënnale 2003 fungeerde weer als een inspirerende ontmoetingsplek voor theatervormgevers van diverse disciplines en nationaliteiten. Naast de overzichtstentoonstelling en de 'design as performance'-voorstellingen van de opleidingen theatervormgeving werden er dagelijks door gerenommeerde ontwerpers presentaties en workshops over licht en geluid ontwerp gegeven. Evenals voorgaande jaren verzorgden studenten theatertechniek van verschillende opleidingen de opbouw en de technische ondersteuning op de PQ. Zichtlijnen was benieuwd naar de ervaringen van deze aspirant-theatertechnici en hun reacties op de gepresenteerde vormgeving.

Joris Verniest, Karel de Clemminck, Mark Oppedijk en Marijn Sijbom, allen derdejaars student aan Nederlandse of Vlaamse opleidingen voor theatertechniek, waren bereid om tussen hun drukke bezigheden door op pad te gaan. Joris en Karel selecteerden hun favorieten in het paviljoen van de opleidingen theatervormgeving en onder de workshops; Mark en Marijn kenden hun eigen 'theater-technische awards' toe in de vleugel voor de professionele vormgevers en op de architectuurcompetitie.

*Joris Verniest, 24 jaar, derdejaars student aan de RITS, opleiding podiumtechniek hoger onderwijs in Brussel; specialisatie geluid.*

### WORKSHOP STEVE BROWN

Ik vond de workshop ontwerpen met Surround Sound Design van Steve Brown enorm inspirerend. Te horen hoe hij met geluid werkt en welke rol geluid bij een theatervoorstelling kan spelen zet me aan om meer over mezelf na te denken als een aankomend geluidsontwerper. Omringend geluid verschaft ons dagelijks veel informatie, vaak onbewust, en beïnvloedt sterk onze perceptie. Surround sound kan in een theaterproductie atmosfeer creëren, informatie geven over tijd en locatie waarbinnen de handeling zich afspeelt of onze perceptie van de handeling beïnvloeden.

Steve Brown ontwerpt geluid voor de Manchester Theatre Co. Dit gezelschap bespeelt het Royal Exchange Theatre, een 'en ronde'-theater dat zo'n honderd individueel aan te sturen speakers bezit. Het publiek wordt volledig omsloten door geluid. Surround Sound is geen Dolby 12.5. Het gaat om gericht geluid dat uit een speaker komt.

De opstelling van het geluid in theater is totaal onnatuurlijk, geluid komt niet van links of van rechts. Helaas wordt aan geluid en zeker geluidsontwerp in het theater nog niet dezelfde waarde toegekend als aan decor, kostuum of licht. In België zijn, anders dan in Nederland, de geluidsinstallaties ook vaak enorm pover van kwaliteit.

Steve's soundscape bestond uit een collage van dagelijkse geluiden, waarbij je het gevoel had midden in het geluid te zitten. Hiervoor hebben we in het Scenofest Theater zestien extra, individueel aangestuurde E0- speakertjes uit de E-serie van D&B geplaatst.

Stemmen, druppels, een over je hoofd vliegende helikopter en een leeuw die van onder de tribune brulde gaven een fantastische indruk hoe driedimensionaal geluid ruimtelijke omgevingen creëert die steeds kunnen veranderen.

Wat me ook erg aansprak in het werken met Steve Brown was zijn uitleg over de wijze waarop hij de posities voor zijn speakers bepaalt; simpel door uitproberen waar het geluid het best klinkt en het gewenste effect oproept.

In het theater vind ik de factor tijdgebrek best lastig. Achter een lichtcomputer zie je in een oogopslag of een stand je bevalt. Geluid beluisteren kost tijd, je kunt een fragment nu eenmaal niet in een seconde beoordelen.

### FINS STUDENTENPAVILJOEN

Wat er voor mij ook uitspringt is de geluidsinstallatie *Burla Burla Swingfere* van de Finse studenten licht- en geluidsontwerp. Geluid wordt hier op artistieke wijze gebruikt. Een heel hypnotiserende installatie, ik kan hier echt uren naar kijken en luisteren.

Het idee is simpel en gebaseerd op de bewerking van feedback. Een zwaaiende microfoon pendelt over een aantal luidsprekers. Dit genereert een geluidssignaal dat door de



Engels paviljoen, *Pelléas et Mélisande*, Tekst en muziek Claude Debussy, naar Maurice Maeterlinck, Glyndebourne Opera Festival 1999  
Decor- en kostuumontwerp: Paul Brown, Lichtontwerp: Matthew Richardson

speakers wordt uitgezonden. Het signaal wordt vervolgens bewerkt en weer uitgestuurd.

De manier waarop het geluid wordt opgewekt is puur functioneel maar levert een spannend beeld en interessante compositie op. En het is verrassend: eerst beluister je de compositie in een lege ruimte, vervolgens zie je in de tweede ruimte een beeld dat je helemaal niet verwacht bij deze muziek en dat een totaal ander geluid voortbrengt.

*Marijn Sijbom, 21 jaar, derdejaars student aan de OTT, de opleiding theatertechniek van de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten; specialisatie licht en constructie van decor.*

### ENGELS PAVILJOEN: 'PELLÉAS ET MÉLISANDE'

Eigenlijk houd ik niet van zo'n druk decor als deze *Pelléas et Mélisande*, maar wat ik wel interessant vind is dat je voor veel aspecten van dit decor technische oplossingen moet bedenken.

Als eerste viel me de transparante, golvende vloer op. Een prachtig ding.

Wat ik er zo goed aan vind is dat de draagconstructie transparant is gehouden. Zo'n vloer heeft van zichzelf een bepaald gewicht, moet acteurs dragen dus je kunt het randje van zo'n frame ook weer niet te dun maken. De wenteltrap wordt maar op twee punten ondersteund - ook een opgave! Misschien is hij zo geconstrueerd dat hij vanuit zichzelf al een zo groot mogelijke stijfheid heeft? Het is natuurlijk ook belangrijk hoeveel personen er zich gelijktijdig op de trap bevinden. Voor de zekerheid zou ik er maar van uit gaan dat de belasting berekend is op meer mensen dan de regisseur in eerste instantie bedenkt...

Die grote hangende lamp waar een actrice in zit vormt een ander vraagstuk. Je moet een manier bedenken om haar in en uit die lamp te krijgen want je mag geen mensen hijsen. Voor een lichtontwerper is dit natuurlijk een geweldig decor. Zo'n doorzichtige vloer, gevuld met bloemen, valt natuurlijk fantastisch vanaf een laag standpunt te belichten. Je zult met belichten wel heel erg rekening moeten houden met al die reflecterende materialen en vlakken. Ik zou dit lichtontwerp daarom wel heel graag van tevoren bijvoorbeeld in het 1 op 4-theater willen simuleren.



Duits paviljoen  
*Brand*, Henrik Ibsen, Staatstheater Stuttgart  
Decor- en kostuumontwerp: Frank Hanig

### DUITS PAVILJOEN: 'BRAND'

Dit decor voor het stuk *Brand* van Ibsen vind ik interessant. Het is simpel, maar je kunt er veel verschillende beelden mee maken. Ik begin vloeren in het theater en in decors steeds belangrijker te vinden.

In Duitsland zijn ze erg goed in theatertechische systemen. Ik zag laatst een video van de Schaubühne in Berlijn, waar ieder vloeronderdeel van het podium afzonderlijk kon bewegen. Prachtige toneelbeelden levert dat op.

Zo te zien zijn dit vier vloerdelen die in verschillende hoeken ten opzichte van elkaar gepositioneerd kunnen worden. Bij dit decor, waar mensen op lopen die niet beknelde mogen raken, krijg je bij de omzetting te maken met allerlei veiligheidseisen. In Nederland mag er bijvoorbeeld niemand op een schaarlift staan als die omhoog gaat. Waarschijnlijk moet je zo'n vloerdeel eerst positioneren voordat het belopen mag worden.

Omdat het decor door de lijst van het theater heen steekt ben ik ook benieuwd wat de consequenties zijn voor het brandscherm. Er zou een gleuf in het decor gemaakt moeten worden waar de acteurs terdege rekening mee moeten houden, of de brandweer moet dispensatie geven. Zo'n decor oefent dus veel invloed uit op de mise-en-scène van de voorstelling.

*Karel de Clemminck, 21 jaar, derdejaars student aan de RITS, opleiding podiumtechniek hoger onderwijs in Brussel; specialisatie licht.*

### NEDERLANDS STUDENTENPAVILJOEN

Mij spreekt het paviljoen van de Nederlandse opleidingen theatervormgeving erg aan, het is speels en heel vrij van opzet. Wij Belgen zouden nooit op zo'n kinderlijke manier durven presenteren, bij ons moet altijd alles doordacht zijn. Veel opleidingen presenteren zichzelf op een traditionele manier met maquettes. Ik vind dat dood. Theater moet juist al je zintuigen aanspreken.

Leuke objecten staan hier, zoals deze bank met dat ei dat in de lucht schiet als ik op de andere bank ernaast ga zitten. Dit paviljoen lijkt op een huis waar ik graag in wil wonen, als ik hier zit krijg ik gewoonweg zin om aan de slag te gaan en iets te maken.

## WORKSHOP KIMMO KARJUNEN

Mijn tweede keuze is de workshop 'Ontwerpen met Moving Lights' van Kimmo Karjunen, vanwege de laagdrempeligheid en praktische opzet. Onze opleiding bestaat pas kort en de school bezit alleen nog maar conventioneel licht. Met moving lights kom ik normaal alleen in aanraking als ik wordt ingehuurd voor concerten maar dan is er nooit tijd om te experimenteren. Omdat ik ook met de opbouw van deze workshop heb geholpen was dit voor mij een geweldige manier om al onderzoekend met bewegend licht te kunnen spelen. Je moet toch eerst weten hoe je ze aanstuurt en welke mogelijkheden ze hebben om er mee te kunnen ontwerpen.

Onze opleiding leidt vooral op tot theatertechnicus; er is weinig tijd en plaats om met ontwerp bezig te zijn. Dat moet je je vooral eigen maken door zelf voor producties te ontwerpen.

Karjunen geeft lichtontwerp aan TAOF, de Finse theateracademie. Dat is de enige opleiding in Europa waar je een full time-opleiding tot licht- en geluidsontwerper kunt volgen. Na een uitleg over de verschillende types moving light en scans en hun specifieke mogelijkheden maakten we een ontwerp op een geluidscompositie van drie minuten. Dat was nog niet zo makkelijk. De compositie was verdeeld in fragmenten, bestaande uit natuurgeluid zoals geruis van wind en vogels, maar ook stemmen van mensen en luidende kerkklokken. Niet direct het eerste wat in je opkomt als je aan bewegend licht denkt.

Een uitdagende opdracht, omdat het gevaar erin zat de muziek te illustreren en ook omdat het me aan het denken zette over manieren om bijvoorbeeld de spanning in de muziek of de opbouw van de compositie als uitgangspunt voor het ontwerp te nemen.

*Mark Oppedijk, 21 jaar, derdejaars student aan de OTT, de opleiding theatertechniek van de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten; specialisatie licht.*

## ENGELSE PAVILJOEN: 'A MASKED BALL'

Wat er voor mij boven uitspringt is de maquette van de opera *A Masked Ball* van Verdi.

Ik vind dit een prachtige maquette en een verschrikkelijk mooi decor, maar mijn eerste reactie was: 'Dit is nooit uit te voeren!'. Het verraste me toen ik op de foto's zag hoe dicht het uiteindelijke decor de maquette benadert.

Bij dit decor, dat zich ook nog op het water bevindt, zou ik me als eerste bezig houden met de stevigheid. Belangrijke overweging bij de uitvoering is natuurlijk hoe je alles constructief technisch stabiel maakt zonder dat je te veel het beeld beïnvloedt.

Ik houd erg van locatietheater, omdat je minder dan in een huis aan vaststaande gegevens vast zit. Dit lijkt me een fantastisch project om met een artistiek team nauw aan samen te werken. Het uitdagende van dit decor is dat je het niet met standaardmateriaal kunt uitvoeren, je zult er speciaal allemaal dingen voor moeten ontwikkelen.

Hoe je zo'n omkrukkende hoek boven aan de bladzijde uitvoert is bijvoorbeeld iets waarover ik echt goed zou moeten nadenken. En ik zie hier dat een van de bladzijden wordt opengeslagen. Zo te zien klappt het voorste deel van de vloer ook nog open. Kijk hoe mooi dat skelet is uitgevoerd. Even globaal meten, het is toch al gauw 20 meter hoog.

In zijn presentatie vertelde lichtontwerper Wolfgang Gobel hoe hij bij het ontwerpen te werk is gegaan. Omdat er altijd wordt bezuinigd op theaterlicht, werktijd en mankracht verwerkt hij in het decor al zoveel mogelijk licht. Hij werkt intensief samen met de decorontwerper zodat er in het

Nederlands studentenpaviljoen, Ontwerp Trudi Maan en Anne Karin ten Bosch





Engels paviljoen, Bregenzer Festspiele, Bregenz, Oostenrijk, A Masked Ball, Giuseppe Verdi, Regisseur: Richard Jones, Decorontwerp: Anthony McDonald  
Lichtontwerp: Wolfgang Gobbel

ontwerp al rekening wordt gehouden met posities om licht te bevestigen. In het skelet bevinden zich uitschuifbare boxen waarin 12 KW Ari HMI's zijn verborgen. Technici verwisselen tijdens de voorstelling de dichroïde filters. Achter de omgekrulde bladzijde is ruimte opengelaten voor 4 KW'ers en ook in de uitsparing achter op de toneelvloer zit licht verwerkt.



Architectententoonstelling, (winnaar derde prijs)  
Attila Szabadics, Universiteit Pecs, Hongarije  
Openluchtpodium, gedeeltelijk overdekt

## ARCHITECTENTENTONSTELLING: OPENLUCHT- PODIUM, UNIVERSITEIT PECS (HONGARIJE)

Dit Hongaarse ontwerp voor een amfiteater spreekt me ook erg aan; het is een moderne versie van het amfiteater met veel extra mogelijkheden voor de techniek door toevoeging van een toneelhuis.

Amfiteaters werden vroeger deels overkapt ter bescherming tegen zon en regen; dit theater kan zelfs helemaal overkapt worden waardoor het ook 's winters gebruikt kan worden. Ik zag laatst op Discovery Channel een documentaire over de reconstructie van zo'n overkapping van een soortgelijk amfiteater in Zuid-Frankrijk. Deze draagconstructies en het gebruik van zeilen komen uit de toenmalige scheepvaart. Ze weten echter nog steeds niet precies hoe die constructies in elkaar staken.

Ik vind ook de toepassing van het materiaal hout goed bedacht vanwege z'n akoestische eigenschappen. In zo'n gesloten ruimte kan geluid erg hard overkomen maar dat is hier mooi opgelost door de vele smalle kieren in de wanden. Door het gebruikte materiaal en de opstelling is het wel moeilijk je hier een moderne theaterproductie in voor te stellen. Het is meer een theater voor koningsdrama's.